

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
державної установи
«Дніпровська установа виконання покарань (№ 4)»
16-17.10.2025**

м. Київ, 2025 р.

I. ВСТУП

У рамках реалізації Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 16-17 жовтня 2025 року групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Дніпровська установа виконання покарань (№ 4)» (далі – установа, УВП) (фото 1).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Урлаткін Олексій Леонідович, представник Уповноваженого у Дніпропетровській області;

Хведчук Віталій Васильович, заступник директора Департаменту – начальник відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Куцопатрий Дмитро Сергійович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Бібля Вікторія Володимирівна, головний спеціаліст Відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Кобірова Олена Аркадіївна, представник громадської організації.

Загальна інформація

Установа знаходиться за адресою: місто Дніпро, вулиця Н. Алексеєнко, будинок 80.

Установа є пенітенціарним закладом, у якому тримаються різні категорії засуджених, а також особи, взяті під варту.

Начальник установи – **Степанюк Олексій Олександрович**.

Планове наповнення установи складає 2196 осіб.

У день відвідування в УВП утримувалося 1612 осіб, з них:

жінок – 148 осіб;

засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування установи – 61 особа;

утримуються у багатoproфільній лікарні – 37 осіб;

засуджених до довічного позбавлення волі – 26 осіб;

неповнолітніх – 18 осіб.

На оперативно-профілактичному обліку в установі перебуває:

25 осіб – схильних до членушкодження;

18 – схильних до самогубств;

по 5 осіб, схильних до втечі та нападу на працівників установи.

Штатна чисельність персоналу установи складається з 428 посад, фактична чисельність персоналу нараховує 349 осіб, з яких з яких 44 % працівників жіночої статі.

Групою НПМ зафіксовано значний загальний некомплект працівників в установі, який станом на 17.10.2025 складає 79 посад або 19 % від штатної чисельності персоналу УВП.

Слід зазначити, що у пункті 97 Звіту уряду України про візит до України з 8 по 21 грудня 2017 року [СРТ/Inf (2018) 41], Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню зазначає, що неадекватне забезпечення кадрами, яке необхідне для підтримання належної життєдіяльності установи, робить необхідною часту понаднормову роботу персоналу.

Також слід зазначити, що значний некомплект працівників пов'язаний із незначною винагородою за працю, яка для осіб рядового і начальницького складу установи складає 11-15 тис. грн. (за інформацією Державної служби статистики України, середня заробітна плата в Україні, яка ґрунтується на звітах підприємств з кількістю працівників від 10 і більше осіб, за серпень 2025 року склала понад 25 тис. грн.).

Все це, призводить до швидкої втомлюваності працівників та стресових станів, що у свою чергу, може ще більше підсилити напругу між персоналом та утримуваними особами, притаманну для пенітенціарних установ.

Під час відвідування представникам групи НПМ надано можливість безперешкодного доступу до всіх приміщень, будівель та споруд, розташованих на території установи.

Групою НПМ проведено опитування 580 ув'язнених та засуджених.

Слід зазначити, що керівництвом установи організовано проведення ремонтних робіт для підтримання у належному стані приміщень УВП, а саме:

приміщень збірного відділення (фото 2);

камерних приміщень режимних корпусів, їдальні установи тощо (фото 3-7).

Попередні зауваження

Попереднє відвідування установи групою НПМ здійснено 03.05.2023, за результатами якого представниками групи НПМ вказувалося на наявність порушень прав утримуваних осіб, а саме:

на захист від катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання;

гідні умови тримання;

порушення права на життя;

інші порушення прав людини.

Слід зазначити, що надані за результатами попереднього відвідування рекомендації у повному обсязі не виконано.

Окрім цього, у ході відвідування установи представниками групи НПМ встановлено порушення вимог діючих нормативно-правових актів, невиконання яких призводитиме до порушень прав людини та недотримання міжнародних стандартів поведінки із засудженими та особами, узятими під варту.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на захист від катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки та покарання

1. Частиною 2 статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» (далі – Закон) передбачено, що норма площі для однієї взятої під варту особи не може бути меншою 2,5 м², а відповідно до частини 1 статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Під час відвідування групою НПМ встановлено, що у камерному приміщенні № 916, де перебувало 6 утримуваних осіб, загальна площа приміщення (разом із площею санвузла) складала 14 м², тобто, фактична площа на одну утримувану особу складала близько 2 м².

Також, порушення норми площі встановлено у камерних приміщеннях №№ 916, 903 та інших.

У пункті 13 Сьомої Загальної доповіді Європейського комітету із запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Європейський комітет) [CPT/Inf (97) 10] зазначено, що проблема із переповненими камерними приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перенавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Слід зазначити, що вказане порушення неодноразово виступало приводом для подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, лише протягом 2024 – 2025 років ЄСПЛ проти України ухвалено 12 рішень щодо заявників, які утримувалися в УВП.

У зазначених рішеннях констатовано порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою, пов'язаних з порушеннями норм площі (близько 2 м²) у камерних приміщеннях, де утримувалися заявники.

За цих підстав ЄСПЛ постановив, що у зв'язку з неналежними матеріально-побутовими умовами порушено вимоги статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та призначено виплати значних сум коштів в якості моральної компенсації.

У той же час, на території установи наявна п'ятиповерхова будівля режимного корпусу, яка визнана аварійною і не використовується.

Слід зазначити, що проведення капітальних робіт зазначеного режимного корпусу дозволить уникати порушень норм площі на одного засудженого чи ув'язненого, які встановлені національними нормативно-правовими актами.

2. Відповідно до статті 11 Закону та пункту 1 глави 4 розділу IX Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – ПВР СІЗО), особи, які утримуються у СІЗО, забезпечуються індивідуальним спальним місцем.

У ході відвідування камерного приміщення № 903 зафіксовано наявність 6 спальних місць у той час, як у вказаній камері перебувало 7 осіб. Таке ж порушення зафіксовано у камерному приміщенні № 1031.

У результаті суттєвого перенаповнення камерних приміщень УВП утримувані особи змушені спати по черзі або на підлозі (фото 8).

Слід зазначити, що вказане порушення виступає підґрунтям для звернень осіб, які утримуються в УВП до ЄСПЛ про порушення вимог статті 3 Конвенції.

3. Частиною 2 статті 7 Закону визначено, що основними вимогами режиму в місцях попереднього ув'язнення є роздільне тримання різних категорій засуджених та осіб, взятих під варту, передбачених статтею 8 Закону.

Під час відвідування камерного приміщення № 1062, в якому перебувало три особи, зафіксовано, що усі вони відносяться до різних категорій засуджених та осіб, взятих під варту. Так, у зазначеному камерному приміщенні одночасно перебували: особа узята під варту; засуджена особа, вирок якої не набрав законної сили; засуджена, яка рухалась транзитом через УВП.

З огляду на неможливість практичної реалізації вимог діючих нормативно-правових документів щодо роздільного тримання різних категорій засуджених та осіб, взятих під варту у СІЗО, представники групи НПМ дійшли висновку, що існуючі на сьогодні вимоги потребують перегляду з урахуванням вимог Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП), які вимагають обов'язкове окреме тримання тільки кількох категорій осіб, а саме: чоловіків окремо від жінок, повнолітніх окремо від неповнолітніх, засуджених окремо від осіб, яких тримають під вартою (правило 18.8).

4. У відповідності до вимог національного законодавств на зовнішніх дверях камерних приміщень для тримання засуджених до довічного позбавлення волі установи розміщено поіменні картки з наданням інформації про кримінальні правопорушення, скоєні особами, які знаходяться в цих камерних приміщеннях.

Європейський комітет у пункті 52 доповіді Уряду України за наслідками візиту до України [CPT/Inf (2020) 40] зазначає, що слід зупинити таку практику, оскільки вона служить лише для стигматизації та ускладнення стосунків між засудженими до довічного позбавлення волі та працівниками установи.

5. Наявні в установі спецзасоби (зокрема, захисні шоломи та бронежилети) належним чином не пронумеровані та у випадку застосування фізичної сили працівником, який використовує зазначені спецзасоби, ідентифікувати його буде неможливо.

У доповіді Уряду України за наслідками візиту 1-10 грудня 2012 року Європейського комітету до України [СРТ/Inf (2013) 23] зазначено, що працівники загону спеціального призначення, які застосували надмірну фізичну силу до засуджених, були одягнені у спеціальне захисне спорядження (захисні шоломи, бронежилети) без ідентифікаційних номерів, через що неможливо було провести ефективне розслідування щодо встановлення особистостей винних осіб.

Представниками Європейського комітету рекомендовано використовувати чіткий ідентифікаційний номер на кожному одязі/шоломі працівників загону спеціального призначення.

Порушення права на гідні умови тримання

6. У ході відвідування представниками групи НПМ окремих камерних приміщень режимного корпусу № 4 УВП встановлено надмірну заграбованість вікон та неналежний рівень штучного освітлення.

Так, під час відвідування групою НПМ встановлено, що у камерному приміщенні № 654 рівень штучного освітлення становив 80 lux, при тому, що згідно додатку Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», Державних будівельних норм України В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 03.10.2018 № 264, освітленість робочих поверхонь спальних, житлових кімнат має складати 150 lux.

Довідково: замірювання загального освітлення у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого люксметра «Benetech Digital Lux Meter GM 1010».

Також, неналежний рівень штучного освітлення встановлено у більшості камерних приміщень режимного корпусу № 4.

7. Під час відвідування окремих камерних приміщень установи групою НПМ встановлено, що адміністрацією установи не забезпечуються належні умови проживання для засуджених та осіб, узятих під варту.

Так, значна частина камерних приміщень перебувають у неналежному, а, подекуди, у незадовільному санітарно-гігієнічному стані, та потребують проведення ремонтних робіт (фото 9).

Як наслідок, під час обходу окремих камерних приміщень установи групою НПМ виявлено велику кількість комах шкідників. (фото 10, 11).

8. Під час відвідування прогулянкових двориків, у яких відбувається прогулянка ув'язнених та засуджених корпусного відділення № 4, зафіксовано їх обладнання козирком для захисту від атмосферних опадів таким чином, що його наявність перешкоджає потраплянню природного освітлення, тому навіть у денний час у прогулянкових двориках увімкнено штучне освітлення (фото 12, 13, 14).

Зазначене є порушенням вимог пункту 3 глави 2 розділу III (далі – ПВР СІЗО), яким встановлено, що прогулянкові дворики слід обладнувати так, щоб нічого не перешкоджало природному освітленню.

Порушення права на життя

9. Під час відвідування установи групою НПМ виявлено порушення вимог Кодексу цивільного захисту України у частині вирішення питання щодо укриття населення та його захисту.

Так, у ході опитування ув'язнених та засуджених, здійсненого за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування, групою НПМ встановлено, що приміщення укриття за призначенням не використовуються (фото 15, 16).

Таким чином, засуджені та особи, узяті під варту установи піддаються щоденному ризику для життя та здоров'я, залишаючись незахищеними під час повітряної тривоги, обумовленої актами військової агресії проти України.

10. У порушення вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417, у деяких камерних приміщеннях УВП зафіксовано експлуатацію утримуваними особами пошкоджених розеток, електрокабелів побутових електроприладів, які втратили ізоляційні здатності, електричних ламп розжарення без захисних плафонів закритого типу, використання саморобних подовжувачів, що може призвести до виникнення замикань та пожеж (фото 17).

Порушення права на повагу до приватного життя

11. В окремих камерних приміщеннях установи групою НПМ встановлено порушення вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якій передбачено право на повагу до приватного життя.

Так, у деяких камерних приміщеннях відсутні двері у санвузлах, що не дозволяє ув'язненим та засудженим усамотнитись та є порушенням вимог правила 19.3 ЄПП (фото 18).

12. У порушення вимог пункту 8 розділу 5 Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю, відеокамерами в установі не у повному обсязі обладнано сходові клітини, прогулянкові дворики, коридори режимних корпусів тощо.

Відсутність камер відеоспостереження на зазначених об'єктах значно ускладнює реалізацію безпекових заходів, які має гарантувати персонал установ виконання покарань, у разі застосування до засуджених фізичної сили або інших заходів примусу.

У доповіді Європейського комітету Уряду України за наслідками проведеного візиту до України 4 - 13 серпня 2020 року [СРТ/Inf (2020) 40] зазначено, що застосування відеозаписів за допомогою стаціонарних та портативних приладів є потенційною важливою гарантією проти жорстокого поводження, а також корисним заходом безпеки.

У той же час, в установі здійснюється цілодобове відеоспостереження за утримуваними особами, які перебувають у окремих камерних приміщеннях (фото 19, 20).

Європейський комітет у своїх доповідях постійно наголошує, що застосування цілодобового відеоспостереження у житлових або камерних приміщеннях суттєво порушує право на приватне життя і робить увесь режим ще більш тяжким.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що цілодобове відеоспостереження у камерних приміщеннях за ув'язненими та засудженими є порушенням вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Van der Graaf against the Netherlands» (заява № 8704/03)).

Порушення права на працю та захист від експлуатації

13. Статтею 8 КВК України передбачено, що засуджені мають право на оплачувану працю згідно із законодавством про працю. Дана норма стосується і тривалості робочого дня засуджених, які залишені для роботи з господарського обслуговування, який згідно вимог статті 50 Кодексу законів про працю України не може перевищувати 40 годин на тиждень.

У ході відвідування групою НПМ встановлено, що в установі окремі засуджені працюють більше 40 годин на тиждень, що є порушенням вимог статті 52 Кодексу законів про працю України, статті 119 КВК України та пункту 4.1 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 (далі – Інструкція про працю).

Так, у ході опитування засуджених, здійсненого за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування, які залучаються в установі для виконання робіт з господарського обслуговування, групою НПМ встановлено, що у деяких з них у 2025 році тривалість робочого тижня складала близько 48 годин (у деяких з них – включно з вихідними днями).

Окрім цього, доплати за понаднормову працю таким засудженим не нараховувалися.

14. Крім того, у ході відвідування групою НПМ встановлено факти системного залучення ув'язнених до праці без належного оформлення трудових відносин та без оплати праці.

В ході конфіденційного спілкування із засудженими та ув'язненими встановлено, що у кожному режимному корпусі установи існують камерні приміщення у яких тримаються ув'язнені, які залучаються до роздачі їжі ув'язненим та засудженим. При цьому, такі особи щодня працюють безоплатно, без наявності відповідних медичних карток і без проходження обов'язкового інструктажу з техніки безпеки.

Порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу

15. Відповідно до статті 11 Закону та розділу X ПВР СІЗО в місцях попереднього ув'язнення має організовуватися і проводитися медичне обслуговування, а також лікувально-профілактична і протиепідемічна робота відповідно до законодавства про охорону здоров'я.

Однак, під час проведення конфіденційних спілкувань з особами, які утримуються в УВП, до групи НПМ надходили численні звернення про бездіяльність медичних працівників та ігнорування ними скарг на здоров'я пацієнтів.

Порушення права на підтримання контактів із зовнішнім світом

16. Відповідно до статті 9 Закону та пункту 1 глави 4 розділу I ПВР СІЗО, особи, взяті під варту, мають право одержувати посилки.

Пункт 5 глави 3 розділу VI ПВР СІЗО визначає, що посилки мають бути вручені ув'язненим і засудженим не пізніше п'яти робочих днів з дня їх надходження до установи.

У той же час, в ході конфіденційного спілкування із засудженими та ув'язненими УВП, до представників групи НПМ надходили численні звернення від ув'язнених та засуджених УВП, що вручення посилок відбувається через 2-3 тижні після їх надходження до установи.

У Другій Загальній доповіді Європейського комітету [CPT/Inf (92) 3] зазначено, що будь-яке обмеження контактів із зовнішнім світом повинно мотивуватись виключно серйозними мотивами безпеки або ж нестачею ресурсів.

Інші порушення

17. У ході відвідування групою НПМ зафіксовано суттєві порушення у веденні працівниками УВП службової документації.

Так, пунктом 14 глави 2 розділу II передбачено, що на період оформлення облікових документів ув'язнені та засуджені розміщуються у приміщеннях збірного відділення на строк не більше двох годин з додержанням вимог ізоляції. Час поміщення осіб до приміщень збірного відділення і час їх переведення до камер фіксуються у книзі чергувань по збірному відділенню.

Згідно записів у книзі чергувань по збірному відділенню, 15.10.2025 поміщення осіб до приміщень збірного відділення розпочалося об 9 годині 40 хвилин, у той час, як згідно записів з камери відеоспостереження, розміщеної у збірному відділенні, поміщення до камерних приміщень розпочате об 9 годині 07 хвилин.

Таким чином, вищезазначене дозволяє припустити, що ув'язнені та засуджені перебувають у приміщеннях збірного відділення більше двох годин.

Слід зазначити, що у ході конфіденційного спілкування, до представників групи НПМ надходили звернення про перебування засуджених та ув'язнених у камерних приміщеннях збірного відділення більше 10 годин.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Міністерству юстиції України:

1. Розробити нормативно-правові акти щодо:

1.1. заборони використання поіменних карт з наданням інформації короткого опису кримінальних правопорушень у засуджених до довічного позбавлення волі;

1.2. роздільного тримання різних категорій засуджених та осіб, взятих під варту з урахуванням правила 18.8 ЄПП;

1.3. заборони використання камер відеоспостереження у житлових та камерних приміщеннях ув'язнених та засуджених.

2. Державній установі «Дніпровська установа виконання покарань (№ 4)»:

1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи та розробити план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому.

2. Забезпечити дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного засудженого (ув'язненого) згідно вимог національного законодавства.

3. Забезпечити усіх осіб, які тримаються в УВП індивідуальним спальним місцем.

4. Нанести маркування на наявні в установі спецзасоби (зокрема, захисні шоломи та бронежилети).

5. Провести заміну ламп освітлення у камерних приміщеннях, для забезпечення належного рівня штучного освітлення.

6. Організувати та провести дезінфекцію, дезінсекцію та дератизацію камерних приміщень.

7. Опрацювати питання щодо обладнання усіх прогулянкових двориків з можливістю доступу до природного світла.

8. Підготувати пропозиції щодо реалізації права утримуваних в УВП осіб на життя під час оголошення сигналу оповіщення «повітряна тривога».

9. Не допускати можливість експлуатації утримуваними особами пошкоджених розеток, електрокабелів побутових електроприладів, які втратили ізоляційні здатності, а також електричних ламп розжарення без захисних плафонів закритого типу та саморобних подовжувачів.

10. Санвузли усіх камерних приміщень обладнати дверцятами для можливості засудженим та ув'язненим усамотнитись.

11. Обладнати камерами відеоспостереження усі сходові клітини, прогулянкові дворики та коридори режимних корпусів.

12. Вжити дієвих заходів щодо неприпустимості випадків трудової експлуатації засуджених (осіб, узятих під варту). Неухильно дотримуватися вимог трудового законодавства України у частині захисту трудових прав працівників із числа засуджених та осіб, узятих під варту.

13. Провести спільну нараду з керівництвом Дніпропетровської багатопрофільної лікарні № 4 філії Державної установи «Центр охорони здоров'я

Державної кримінально-виконавчої служби України» у Дніпропетровській та Донецькій областях на якій розробити план-заходів щодо вдосконалення медичного обслуговування, а також лікувально-профілактичної і протиепідемічної роботи відповідно до законодавства про охорону здоров'я.

14. Забезпечити вручення ув'язненим і засудженим посилок не пізніше п'яти робочих днів з дня їх надходження до установи.

15. Забезпечити внесення записів до книги чергувань по збірному відділенню при розміщенні ув'язнених та засуджених до камерних приміщень збірного відділення.

До звіту додаються: фотознімки на 10-ти арк. в 1 прим.

**Заступник директора Департаменту –
начальник відділу інспектування об'єктів
контролю в правоохоронних, судових органах
та військових формувань Секретаріату
Уповноваженого Верховної Ради України
з прав людини**

Віталій ХВЕДЧУК

Фотознімки до звіту

Фото 1

Фото 2

Φoto 3

Φoto 4

Φoto 5

Φoto 6

Φoto 7

Φoto 8

Φoto 9

Φoto 10

Фото 11

Фото 12

Фото 13

Фото 14

Фото 15

Фото 16

Фото 17

Фото 18

Фото 19

Фото 20